

§ 109

Sosiaali- ja terveyslautakunnan lausunto Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymälle (HSL) erityisryhmien alennus- ja vapaalipuista ja oikeudesta matkustaa ilman lippua Helsingin seudun uudessa vyöhykemallissa

HEL 2015-002286 T 08 02 00

Lausunto

Sosiaali- ja terveyslautakunta antoi Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymälle HSL:lle seuraavan esittelijän ehdotuksesta poikkeavan lausunnon:

”Toimivalla joukkoliikenteellä on keskeinen merkitys sosiaali- ja terveystieteiden eri asiakasryhmille ja viraston palvelujen saavutettavuudelle. Eri väestöryhmiä tulee kohdella tasapuolisesti. Tietyissä tilanteissa heikommassa tai erityisasemassa olevien väestöryhmien osalta positiivinen erityiskohtelu voi olla perusteltua. Kaikilla henkilöillä tulee olla samanlaiset tosiasialliset mahdollisuudet liikkumiseen julkisella joukkoliikenteellä.

Kaikkien kansalaisten yhdenvertainen liikkuminen edellyttää palvelutasoltaan riittäviä joukkoliikennepalveluja. Mikäli joukkoliikenne ei kykene vastaamaan erityisryhmien palvelutarpeeseen, järjestetään palvelut erityislainsäädännön kuten vammaispalvelulain nojalla. Joukkoliikennepalvelujen tasoa on arvioitu laadullisesti muun muassa saavutettavuudella, matkan helppoudella, esteettömyydellä ja hallittavuudella. Määrällisesti palvelutasoa voidaan arvioida esimerkiksi kävelymatkan pituudella, matka-ajalla, liikennöintiajalla, vaihtojen lukumäärällä, vuorotarjonnalla ja täsmällisyydellä. Näiden lisäksi myös asiakkaan matkasta maksama hinta vaikuttaa kokemukseen palvelutasosta.

Joukkoliikennelain (869/2009) 3 § tavoitteena on joukkoliikenteen kehittäminen siten, että ihmisten käytettävissä on välttämättömiä jokapäiväisiä liikkumistarpeita vastaavat joukkoliikenteen palvelut koko maassa. Tavoitteena on lisäksi, että runsasväkisillä kaupunkiseuduilla ja niiden välisessä liikenteessä palvelutaso on niin korkea, että joukkoliikenteen kulkutapaosuus kasvaa.

Sosiaali- ja terveystieteiden asiakasryhmien palvelutarpeet joukkoliikenteessä

Julkisen liikenteen käyttö asettaa haasteita osalle sosiaali- ja terveystieteiden asiakkaista. Haasteet saattavat liittyä esimerkiksi henkilön iän tai vamman aiheuttamaan toimintakyvyn alenemiseen,

toimeentuloon tai muuhun elämäntilanteeseen. Osa näistä haasteista on ratkaistavissa sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen tuella. Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 15 § asettaa kuitenkin paitsi viranomaiselle myös eri palvelun tarjoajalle velvollisuuden varmistua siitä, että asiakkailta on tasavertainen mahdollisuus käyttää palvelua.

Esteettömyys ei toteudu monien vammaisten henkilöiden tai ikäihmisten osalta kuin osittain julkisessa joukkoliikenteessä. Esteettömyyttä tulee tarkastella laajasti koko matkustusprosessin osalta lähtien aikatauluista ja lipun ostamisesta/käyttämistä, käsittäen pysäkillä ja pysäkillä liikkumisen, ajoneuvoon nousun, ajoneuvossa liikkumisen ja matkustamisen ja päättyen pysäkillä poistumisen. Julkisen liikenteen käytön kynnys nousee henkilöillä, jotka eivät voi olla varmoja koko matkansa esteettömyydestä tai jotka eivät voi olla varmoja, että heidän käyttämällään reitillä kalusto on aina esteetöntä. Tämä muodostuu ongelmaksi myös, mikäli hinnoitteluperuste vaihtelee riippuen kullakin linjalla käytössä olevasta kalustosta, kuten esimerkiksi siitä, onko bussi varustettu leimauslaitteella myös keskitilassa.

Yksilöllisten kuljetuspalvelujärjestelyjen tarve vähenee sitä mukaa, kun joukkoliikenne muuttuu esteettömäksi. Vammaisten henkilöiden kuljetuspalvelut tulisi ensisijassa järjestää joukkoliikennettä kehittämällä. Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987) ja sen nojalla annetun asetuksen (759/1978) mukaisen kuljetuspalvelun tarkoitus on toimia toissijaisena erityispalveluna tilanteessa, jossa normaali joukkoliikenne ei pysty takaamaan vaikeavammaiselle henkilölle riittäviä kuljetuspalveluja.

Liikenneturvallisuus tulee taata kaikissa kuljetuksissa. Matkan maksamisen tai lipun käsittely ei saa vaarantaa matkustajan tai muiden turvallisuutta kuljetuksen aikana. Esimerkiksi lasta lastenrattaissa kuljettavan henkilön tulee voida valvoa lapsen turvallisuutta koko matkustustilanteen ajan.

HSL myöntää alennuksia ja vapaalippuja pääsääntöisesti liikennepoliittisin perustein. Tämä pääsääntö ei kuitenkaan ole ehdoton. Alennus- ja vapaalippuja myönnetään myös opiskelijoille, eräille virkamiehille ja poliitikoille. Sosiaali- ja terveyslautakunta pitääkin tärkeänä, että liikuntarajoitteisille, näkövammaisille ja vanhuksille tarjotaan jatkossakin alennuksia kuten nykyisinkin.

Hallinnollisesti on perusteltua, että alennus- ja vapaalippujen myöntäminen tapahtuu mahdollisimman sujuvasti ilman eri asiantuntijoiden lausuntoja ja hallintopäätöksiä.

Toimeentulokiasiakkaiden osalta todetaan, että Helsingissä Helsingin sisäiset matkat katetaan toimeentulotuen perusosalla.

Sosiaali- ja terveyslautakunnan mielestä pyörätuolien ja lastenvaunujen käyttäjille suunnatut edut on pidettävä ennallaan. Myös rollaattorien ja muiden apuvälineiden käyttö on huomioitava.

Terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointi

Liikkuminen mahdollistaa osallistumisen yhteiskuntaan, antaa autonomian ja elämänhallinnan tunnetta, vahvistaa sosiaalisia suhteita ja vuorovaikutusta. Liikkumisella on suuri vaikutus henkilöiden elämänlaatuun. Liikkuminen on yksi olennaisimpia osallistumisen edellytyksiä: opiskelu, koulunkäynti, työ ja harrastukset edellyttävät liikkumisen mahdollisuutta. Samoin monien palveluiden käytön edellytyksenä on mahdollisuus liikkua palveluntarjoajan luo. Liikkumiseen liittyvät hankaluudet ja liikkumismahdollisuuksien rajoitukset lisäävät henkilön riskiä syrjäytyä yhteiskunnasta ja vähentävät hänen osallisuuttaan."

Käsittely

1. vastaehdotus:

Tuomas Tuure: Lisätään kohtaan 9 lause:

Sosiaali- ja terveyslautakunta pitääkin tärkeänä, että liikuntarajoitteisille, näkövammaisille ja vanhuksille tarjotaan jatkossakin alennuksia kuten nykyisinkin.

Kannattajat: Laura Nordström ja Miikka Merikanto

2. vastaehdotus:

Tuomas Tuure: Sosiaali- ja terveyslautakunnan mielestä pyörätuolien ja lastenvaunujen käyttäjille suunnatut edut on pidettävä ennallaan. Myös rollaattorien ja muiden apuvälineiden käyttö on huomioitava.

Kannattajat: Laura Nordström ja Miikka Merikanto

Sosiaali- ja terveyslautakunnan päätös syntyi seuraavien äänestysten tuloksena

1 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

EI-ehdotus Tuomas Tuure: Lisätään kohtaan 9 lause: Sosiaali- ja terveyslautakunta pitääkin tärkeänä, että liikuntarajoitteisille, näkövammaisille ja vanhuksille tarjotaan jatkossakin alennuksia kuten nykyisinkin.

24.03.2015

Sotep/19

Jaa-äännet: 0

Ei-äännet: 10

Maija Anttila, Gunvor Brettschneider, Rene Hursti, Miina Kajos, Jouko Malinen, Miikka Merikanto, Laura Nordström, Leena Riittinen, Tiina Tasmuth, Tuomas Tuure

Tyhjä: 3

Sirpa Asko-Seljavaara, Sami Heistaro, Kimmo Parhiala

Poissa: 0

2 äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

Ei-ehdotus Tuomas Tuure: Sosiaali- ja terveyslautakunnan mielestä pyörätuolien ja lastenvaunujen käyttäjille suunnatut edut on pidettävä ennallaan. Myös rollaattorien ja muiden apuvälineiden käyttö on huomioitava.

Jaa-äännet: 0

Ei-äännet: 11

Maija Anttila, Sirpa Asko-Seljavaara, Gunvor Brettschneider, Rene Hursti, Miina Kajos, Jouko Malinen, Miikka Merikanto, Laura Nordström, Leena Riittinen, Tiina Tasmuth, Tuomas Tuure

Tyhjä: 2

Sami Heistaro, Kimmo Parhiala

Poissa: 0

Esittelijä

virastopäällikkö
Hannu Juvonen

Lisätiedot

Anna-Kaisa Tukiala, johtava asiantuntija, puhelin: 310 46693
anna-kaisa.tukiala(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Lausuntopyyntö 18.2.2015
- 2 Liite, Ote pöytäkirjasta
- 3 Korjattu ote pöytäkirjasta HSL 10.2.2015
- 4 Lippujen hinnoitteluperiaatteet

24.03.2015

Sotep/19

5 Lippujen omakustannushinnat
6 Yhteenveto muutosesityksistä

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Lausuntoehdotus

Sosiaali- ja terveyslautakunta antaa Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymälle HSL:lle seuraavan lausunnon:

”Toimivalla joukkoliikenteellä on keskeinen merkitys sosiaali- ja terveystieteiden eri asiakasryhmille ja viraston palvelujen saavutettavuudelle. Eri väestöryhmiä tulee kohdella tasapuolisesti. Tietyissä tilanteissa heikommassa tai erityisasemassa olevien väestöryhmien osalta positiivinen erityiskohtelu voi olla perusteltua. Kaikilla henkilöillä tulee olla samanlaiset tosiasialliset mahdollisuudet liikkumiseen julkisella joukkoliikenteellä.

Kaikkien kansalaisten yhdenvertainen liikkuminen edellyttää palvelutasoltaan riittäviä joukkoliikennepalveluja. Mikäli joukkoliikenne ei kykene vastaamaan erityisryhmien palvelutarpeeseen, järjestetään palvelut erityislainsäädännön kuten vammaispalvelulain nojalla. Joukkoliikennepalvelujen tasoa on arvioitu laadullisesti muun muassa saavutettavuudella, matkan helppoudella, esteettömyydellä ja hallittavuudella. Määrällisesti palvelutasoa voidaan arvioida esimerkiksi kävelymatkan pituudella, matka-ajalla, liikennöintiajalla, vaihtojen lukumäärällä, vuorotarjonnalla ja täsmällisyydellä. Näiden lisäksi myös asiakkaan matkasta maksama hinta vaikuttaa kokemukseen palvelutasosta.

Joukkoliikennelain (869/2009) 3 § tavoitteena on joukkoliikenteen kehittäminen siten, että ihmisten käytettävissä on välttämättömiä jokapäiväisiä liikkumistarpeita vastaavat joukkoliikenteen palvelut koko maassa. Tavoitteena on lisäksi, että runsasväkisillä kaupunkiseuduilla ja niiden välisessä liikenteessä palvelutaso on niin korkea, että joukkoliikenteen kulkutapaosuus kasvaa.

Sosiaali- ja terveystieteiden asiakasryhmien palvelutarpeet joukkoliikenteessä

Julkisen liikenteen käyttö asettaa haasteita osalle sosiaali- ja terveystieteiden asiakkaista. Haasteet saattavat liittyä esimerkiksi henkilön iän tai vamman aiheuttamaan toimintakyvyn alenemiseen, toimeentuloon tai muuhun elämäntilanteeseen. Osa näistä haasteista on ratkaistavissa sosiaali- ja terveystieteiden palvelujen tuella. Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 15 § asettaa kuitenkin paitsi

viranomaiselle myös eri palvelun tarjoajalle velvollisuuden varmistua siitä, että asiakkailta on tasavertainen mahdollisuus käyttää palvelua.

Esteettömyys ei toteudu monien vammaisten henkilöiden tai ikäihmisten osalta kuin osittain julkisessa joukkoliikenteessä. Esteettömyyttä tulee tarkastella laajasti koko matkustusprosessin osalta lähtien aikatauluista ja lipun ostamisesta/käyttämisestä, käsittäen pysäkille ja pysäkiltä liikkumisen, ajoneuvoon nousun, ajoneuvossa liikkumisen ja matkustamisen ja päättyen pysäkiltä poistumisen. Julkisen liikenteen käytön kynnyksessä nousee henkilöillä, jotka eivät voi olla varmoja koko matkansa esteettömyydestä tai jotka eivät voi olla varmoja, että heidän käyttämällään reitillä kalusto on aina esteetöntä. Tämä muodostuu ongelmaksi myös, mikäli hinnoitteluperuste vaihtelee riippuen kullakin linjalla käytössä olevasta kalustosta, kuten esimerkiksi siitä, onko bussi varustettu leimauslaitteella myös keskitilassa.

Yksilöllisten kuljetuspalvelujärjestelyjen tarve vähenee sitä mukaa, kun joukkoliikenne muuttuu esteettömäksi. Vammaisten henkilöiden kuljetuspalvelut tulisi ensisijassa järjestää joukkoliikennettä kehittämällä. Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (380/1987) ja sen nojalla annetun asetuksen (759/1978) mukaisen kuljetuspalvelun tarkoitus on toimia toissijaisena erityispalveluna tilanteissa, jossa normaali joukkoliikenne ei pysty takaamaan vaikeavammaiselle henkilölle riittäviä kuljetuspalveluja.

Liikenneturvallisuus tulee taata kaikissa kuljetuksissa. Matkan maksamisen tai lipun käsittely ei saa vaarantaa matkustajan tai muiden turvallisuutta kuljetuksen aikana. Esimerkiksi lasta lastenrattaissa kuljettavan henkilön tulee voida valvoa lapsen turvallisuutta koko matkustustilanteen ajan.

HSL myöntää alennuksia ja vapaalippuja pääsääntöisesti liikennepoliittisin perustein. Tämä pääsääntö ei kuitenkaan ole ehdoton. Alennus- ja vapaalippuja myönnetään myös opiskelijoille, eräille virkamiehille ja poliitikoille.

Hallinnollisesti on perusteltua, että alennus- ja vapaalippujen myöntäminen tapahtuu mahdollisimman sujuvasti ilman eri asiantuntijoiden lausuntoja ja hallintopäätöksiä.

Toimeentulokiasiakkaiden osalta todetaan, että Helsingissä Helsingin sisäiset matkat katetaan toimeentulotuen perusosalla.

Terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointi

Liikkuminen mahdollistaa osallistumisen yhteiskuntaan, antaa autonomian ja elämänhallinnan tunnetta, vahvistaa sosiaalisia suhteita ja vuorovaikutusta. Liikkumisella on suuri vaikutus henkilöiden elämänlaatuun. Liikkuminen on yksi olennaisimpia osallistumisen edellytyksiä: opiskelu, koulunkäynti, työ ja harrastukset edellyttävät liikkumisen mahdollisuutta. Samoin monien palveluiden käytön edellytyksenä on mahdollisuus liikkua palveluntarjoajan luo. Liikkumiseen liittyvät hankaluudet ja liikkumismahdollisuuksien rajoitukset lisäävät henkilön riskiä syrjäytyä yhteiskunnasta ja vähentävät hänen osallisuuttaan."

Esittelijän perustelut

HSL on pyytänyt kunnilta lausuntoa erityisryhmien alennus- ja vapaalipuista sekä oikeudesta matkustaa ilman lippua uudessa vyöhykemallissa.

HSL uudistaa seudun matkalippujärjestelmän ja toteuttaa ajantasaisen matkustajainformaatiojärjestelmän koko seudulle vuoden 2015 loppuun mennessä. Samassa yhteydessä on valmisteltu seudun tariffijärjestelmän uudistamista kuntarajoista riippumattomaksi vyöhykejärjestelmäksi (ns. kaarimalli). Uusi vyöhykemalli on mahdollista ottaa käyttöön aikaisintaan vuonna 2017.

Uuden vyöhykemallin toteutuksen periaatteet on päätetty lukuun ottamatta eräiden nykyisin alennus- ja vapaalippuja saavien ryhmien matkalippuja sekä oikeutta matkustaa ilman lippua. HSL:n hallitus käsitteli näitä ryhmiä koskevaa esittelijän (toimitusjohtajan) ehdotusta kokouksessaan 10.2.2015 ja päätti lähettää asian lausunnoille jäsenkuntiin. Ehdotusta nimitetään jatkossa virkamiesesitykseksi. Hallitus ei sitoutunut virkamiesesitykseen, vaan odottaa kuntien näkemyksiä ennen kuin muodostaa oman kantansa.

Esittelijä

virastopäällikkö
Hannu Juvonen

Lisätiedot

Anna-Kaisa Tukiala, johtava asiantuntija, puhelin: 310 46693
anna-kaisa.tukiala(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Lausuntopyyntö 18.2.2015
- 2 Liite, Ote pöytäkirjasta
- 3 Korjattu ote pöytäkirjasta HSL 10.2.2015
- 4 Lippujen hinnoitteluperiaatteet
- 5 Lippujen omakustannushinnat
- 6 Yhteenvedo muutosesityksistä